

ZPRÁVA O ZÁKLADNÍCH PRÁVECH 2020

Rok 2019 přinesl v oblasti ochrany základních práv pokrok i nezdary. *Zpráva o základních právech 2020* agentury FRA přináší přehled hlavního vývoje v této oblasti a upozorňuje jak na úspěchy, tak na oblasti, které i nadále vzbuzují obavy. Tato publikace představuje stanoviska agentury FRA k hlavnímu vývoji v uvedených tematických oblastech a souhrn důkazů podporujících tato stanoviska. Poskytuje tak hutný, ale informativní přehled hlavních problémů, jimž EU a její členské státy čelí v oblasti základních práv.

STANOVISKA AGENTURY FRA

1 **IZAMĚŘENÍ**

Desáté výročí: rozvíjení plného potenciálu listiny

4

Rovnost a nediskriminace

7

Rasismus, xenofobie a související nesnášenlivost

9

Rovnost a začleňování Romů

11

Azyl, víza, migrace, hranice a integrace

13

Informační společnost, soukromí a ochrana údajů

15

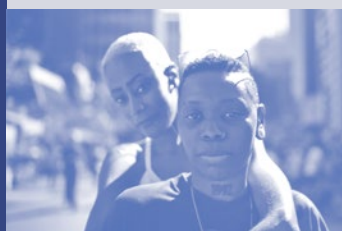
Práva dítěte

17

Přístup ke spravedlnosti

19

Vývoj z hlediska provádění Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením

Rukopis dokončen v dubnu 2020.

Agentura Evropské unie pro základní práva ani žádná osoba vystupující jejím jménem není odpovědná za možné využití níže uvedených informací.

Lucembursko: Úřad pro publikace Evropské unie, 2020

Print	ISBN 978-92-9474-901-7	ISSN 2467-2386	doi:10.2811/331841	TK-AM-20-001-CS-C
PDF	ISBN 978-92-9474-932-1	ISSN 2467-2610	doi:10.2811/88116	TK-AM-20-001-CS-N

© Agentura Evropské unie pro základní práva, 2020

Reprodukce povolena pod podmínkou uvedení zdroje.

K veškerému použití nebo reprodukci fotografií či jiného materiálu, k nimž Agentura Evropské unie pro základní práva autorská práva, je nutné získat svolení přímo od držitelů těchto práv.

© Fotografie:

Titulní strana: © iStock/Joel Carillet; © Gettyimages/FG Trade; © iStock/DNY59; © FRA

Strana 5: © iStock/Mixmike

Strana 6: © iStock/BalkansCat

Strana 7: © iStock/yacobchuk

Strana 8: (výše) © iStock/fizkes; (níže) © iStock/Fertnig

Strana 9: © FRA

Strana 10: © iStock/Cylonphoto

Strana 11, 12 (výše): © iStock/Joel Carillet

Strana 12 (níže): © iStock/dinosmichail

Strana 13: © iStock/gorodenkoff

Strana 15: © iStock/skynesher

Strana 17: © iStock/asiandelight

Strana 18: © iStock/Remus Kotsell

Strana 19: © iStock/Jovanmandic

Strana 20: (výše) © iStock/lisegagne; (níže) © hedgehog94 - stock.adobe.com

1 [ZAMĚŘENÍ]

DESÁTÉ VÝROČÍ: ROZVÍJENÍ PLNÉHO POTENCIÁLU LISTINY

Listina základních práv Evropské unie je právně závazná již deset let. Na úrovni EU dosáhla zviditelnění a položila základ nové kultury základních práv. Na úrovni jednotlivých členských států je však povědomí o listině a její používání omezené. Díky tomu, že soudy využívají listinu stále častěji, lze pozorovat dopad tohoto moderního nástroje. Jeho využívání ze strany vlád a parlamentů však zůstává omezené. Například nic nenaspovídá tomu, že by některý z členských států pravidelně kontroloval vnitrostátní právní předpisy, které provádějí právo Unie, z hlediska slučitelnosti s listinou. Rada Evropské unie vyzvala členské státy, aby si pravidelně vyměňovaly své zkušenosti s listinou a posilovaly příslušné vnitrostátní orgány. Není však snadné přesně určit, ve kterých případech se má listina na vnitrostátní úrovni použít. To je klíčovou překážkou jejího využívání ve větší míře. Další závažnou překážkou je nízká informovanost o její přidané hodnotě ve srovnání se stávajícími, dlouho zavedenými právními zdroji. Právníci, kteří listinu chápou a dokáží ji uplatňovat v praxi na vnitrostátní a regionální/místní úrovni, mohou pomoci rozšířit její používání a zlepšit její uplatňování. Je proto nezbytně nutné zajistit specializovanější vzdělávání vnitrostátních subjektů týkající se používání listiny.

Článek 51 Listiny základních práv EU vyžaduje, aby EU a členské státy podporovaly uplatňování ustanovení listiny, v tomto ohledu však bylo na vnitrostátní úrovni dosud učiněno jen málo. Závěry Rady o Listině základních práv přijaté v říjnu 2019 vyzývají členské státy, aby zvýšily povědomí o listině a zlepšily vzdělávání tvůrců politik, úředníků a právníků, jakož i vnitrostátních institucí pro lidská práva, organizací občanské společnosti a dalších obránců lidských práv. Všechny tyto kroky mohou napomoci plnému využívání potenciálu listiny.

Existuje prostor pro zlepšení poskytování informací o listině. Doposud neexistuje konsolidovaný přehled iniciativ a praktických zkušeností s uplatňováním listiny na vnitrostátní, regionální a místní úrovni. Správní orgány členských států také nezavedly jednotné kontaktní místo pro shromažďování informací, které by odkazovalo na příslušné zkušenosti a propojovalo příslušné orgány a jednotlivce tak, aby mohli podporovat slibné postupy a vyměňovat si zkušenosti na vnitrostátní úrovni.

STANOVISKO AGENTURY FRA 1.1

V návaznosti na závěry Rady o Listině základních práv z roku 2019 by členské státy EU měly zvážit zahájení iniciativ a politik zaměřených na zvyšování povědomí o listině a jejím uplatňování na vnitrostátní úrovni. Tyto iniciativy a politiky by měly využívat potenciál všech příslušných vnitrostátních subjektů. Iniciativy a politiky týkající se listiny by měly být založeny na důkazech, vycházet z pravidelných posouzení používání listiny a povědomí o ní v jednotlivých členských státech. Důkazy by mohly být shromažďovány prostřednictvím strukturovaných mnohostranných dialogů o používání listiny na vnitrostátní a místní úrovni.

Členské státy by mohly zvážit ustanovení „kontaktních míst listiny“ v rámci svých vnitrostátních správních orgánů. Tato kontaktní místa by mohla usnadnit koordinaci, sdílení informací a společné plánování vnitrostátních ministerstev. Mohla by také sloužit jako spojovací článek mezi vnitrostátními správními orgány a jinými subjekty, včetně subjektů s pravomocemi v oblasti lidských práv a organizací občanské společnosti, jakož i mezi EU a jednotlivými členskými státy. Kromě toho by mohla identifikovat mezery v systému. Kontaktní místa by mohla propojovat související informace o používání listiny a sdílet je s vnitrostátními subjekty ve všech příslušných odvětvích a případně se správními orgány jiných členských států a orgány EU.

STANOVISKO AGENTURY FRA 1.2

Členské státy EU by měly zvážit posílení svých vnitrostátních procesních pravidel týkajících se právního přezkumu a posouzení dopadu návrhů zákonů s cílem zlepšit soulad s listinou. Tyto postupy by měly výslovně odkazovat na listinu podobným způsobem jako na ústavní lidská práva a v některých případech na Evropskou úmluvu o lidských právech (EÚLP).

Vnitrostátní zákonodárci by měli věnovat zvláštní pozornost zajišťování toho, aby právní předpisy, které provádějí právo Unie, byly plně v souladu s listinou.

Evropská komise by mohla zvážit více příležitostí k financování statutárních institucí pro lidská práva, jako jsou vnitrostátní instituce pro lidská práva, orgány pro rovné zacházení nebo instituce veřejného ochránce práv, s cílem napomáhat jim v rozvoji odborných znalostí o uplatňování listiny na vnitrostátní úrovni. Díky tomu by mohla být usnadněna jejich úloha spočívající v napomáhání členským státům při uplatňování listiny, mimo jiné při tvorbě právních předpisů a politik a při využívání evropských strukturálních a investičních fondů.

STANOVISKO AGENTURY FRA 1.3

V rámci přezkumu evropské strategie justičního vzdělávání na období 2011–2020 by EU měla zajistit cílené a praktické vzdělávání o uplatňování Listiny základních práv EU. Možnosti vzdělávání v souvislosti s listinou by měly být podporovány také v jiných politikách a programech EU s cílem zajistit, že právníci a úředníci, jakož i odborníci pracující ve vnitrostátních statutárních institucích pro lidská práva, budou moci také využívat programy vzdělávání poskytované na úrovni EU a na vnitrostátní úrovni.

Členské státy EU by měly svým soudcům a dalším právníkům nabízet pravidelné a cílené vzdělávání o uplatňování listiny založené na jejich potřebách. Vnitrostátní instituce pro lidská práva a jejich sítě na úrovni EU by měly mít dostatečné zdroje na vzdělávání svých zaměstnanců o uplatňování listiny.

Závěry Rady o Listině základních práv z roku 2019 vybízí členské státy, aby „vedly do souladu s listinou svá vnitrostátní procesní pravidla“. Vnitrostátní zákonodárci mají povinnost při začleňování právních předpisů EU do vnitrostátního práva zajistit soulad s listinou. Vnitrostátní procesní normy týkající se posouzení dopadů a právního přezkumu – na rozdíl od norem používaných EU – však listinu zmiňují jen zřídka.

Řada organizací občanské společnosti, které spolupracují s agenturou FRA v rámci její platformy pro základní práva, vyzývá ke zvýšení financování vzdělávání v oblasti listiny a vybízí EU, aby obnovila své úsilí o shromažďování informací týkajících se toho, jak členské státy uplatňují listinu. Některé z nich také žádají o zavedení praktických prováděcích pokynů, které by mohly vnitrostátním orgánům pomoci při provádění práva EU v souladu s listinou.

Z výzkumu agentury FRA vyplývá, že vnitrostátní instituce pro lidská práva nevyužívají plný potenciál listiny. Závěry Rady přijaté v roce 2019 poukazují na jejich „klíčovou úlohu při ochraně a prosazování základních práv a při zajišťování dodržování listiny“. Tím se rozumí poskytování příslušného poradenství vnitrostátním zákonodárcům o připravovaných právních předpisech a politikách. Režimy financování na úrovni EU a na vnitrostátní úrovni mohou vnitrostátním institucím pro lidská práva a dalším subjektům s pravomocemi v oblasti lidských práv pomáhat při získávání odborných znalostí o listině.

Aby mohli právníci a úředníci veřejné správy účinně uplatňovat listinu, což je poměrně nový nástroj, potřebují specializované vzdělání. Pro mnoho právníků, kteří absolvovali vzdělání v oblasti práva před mnoha lety, nebyla listina součástí jejich studijních osnov. Uplatňování listiny vyžaduje důkladnou znalost judikatury Soudního dvora Evropské unie. Právníci s ní musí být obeznámeni, aby pochopili, kdy se listina použije, zda je konkrétní ustanovení listiny právem nebo zásadou a zda se může v daném kontextu použít mezi soukromými stranami (horizontální přímý účinek).

Justiční vzdělávání se na základní práva zaměřuje zřídka. Kromě toho se míra využívání dostupného vzdělávání odborníky v jednotlivých členských státech velmi liší. Podle výzkumu agentury FRA organizace občanské společnosti působící v oblasti lidských práv nabízejí vzdělávání o listině nebo se takového vzdělávání účastní málokdy. Méně než polovina z 25 vnitrostátních institucí justičního vzdělávání, s nimiž agentura FRA vedla konzultace, uvádí, že během posledních deseti let bylo nabízeno více vzdělávacích činností vztahujících se k listině nebo dosaženo většího povědomí o listině.

Výměna zkušeností s uplatňováním listiny má zásadní význam ze dvou důvodů. Za prvé, lidé mají s používáním listiny stále omezené zkušenosti. Jsou stále průkopníky. Za druhé, mnoho případů, ve kterých listina sehraje svou úlohu, má přeshraniční rozměr, například pokud zahrnují evropský zatýkácí rozkaz. Z tohoto důvodu je mezinárodní sdílení postupů obzvláště důležité.

Rada nedávno zadala své Pracovní skupině pro základní práva, občanská práva a volný pohyb osob (FREMP) úkol vést každoroční dialog o listině. Tento krok potvrzuje přidanou hodnotu takových výměn informací. Pro uvedenou diskusi by bylo užitečné, kdyby existovala spolehlivá faktická základna.

STANOVISKO AGENTURY FRA 1.4

Rada a členské státy EU by měly zajistit pravidelné aktualizace nově zavedeného modulu na platformě e-justice, který shromažďuje zkušenosti a činnosti související s listinou. Měly by také zvyšovat povědomí o tomto novém nástroji u příslušných vnitrostátních orgánů, včetně vnitrostátních institucí pro lidská práva, subjektů občanské společnosti, akademické obce a profesních sdružení. Fakta, například poznatky shromážděné prostřednictvím nové platformy, by mohla tvořit základ nové výměny informací o listině v Pracovní skupině Rady pro základní práva, občanská práva a volný pohyb osob (FREMP).

Orgány EU a členské státy by měly prozkoumat další fóra a příležitosti k výměně informací s cílem propojit soudce, vnitrostátní parlamenty a občanskou společnost v celé EU. Vnitrostátní parlamenty by například mohly jako toto fórum využít Konferenci výborů pro evropské záležitosti (COSAC). Různé sítě by navíc mohly navazovat na dosavadní zkušenosti a zapojovat se do pravidelných dialogů o listině mezi vnitrostátními justičními orgány. Patří mezi ně Evropská síť pro justiční vzdělávání, Justiční síť Evropské unie a Sdružení státních rad a nejvyšších správních soudů. Výměna informací mezi příslušnými organizacemi občanské společnosti by mohla být organizována prostřednictvím vhodných platform. Mimosoudní orgány by mohly navazovat na dosavadní příklady a zavést pravidelné výměny informací o listině prostřednictvím Evropské sítě orgánů pro rovné zacházení (Equinet) a Evropské sítě vnitrostátních institucí pro lidská práva. Výsledky této výměny informací by měly být šířeny v příslušných národních jazycích s cílem zaručit, že se informace dostanou k příslušným subjektům na vnitrostátní a místní úrovni.

2

ROVNOST A NEDISKRIMINACE

Ani v roce 2019 nedošlo k dlouho očekávanému přijetí směrnice o rovném zacházení, a v důsledku toho zůstal právní rámec EU v oblasti nediskriminace neúplný. Agenda v oblasti rovnosti však pokročila díky jmenování nové komisařky pro rovnost a přijetí nových právních nástrojů souvisejících s evropským pilířem sociálních práv. Účinnost a nezávislost orgánů pro rovné zacházení, klíčového prvku politického rámce pro rovnost, nadále vzbuzovala obavy. EU a členské státy zahájily iniciativy na podporu shromažďování a používání údajů o rovnosti, a to i prostřednictvím testování diskriminace. Kromě toho díky vnitrostátním politikám rovnosti a nediskriminace vznikly právní předpisy a akční plány. Některé z nich mají za cíl zlepšit ochranu zvláště zranitelných skupin. U jiných je cílem zlepšit provádění zákazu diskriminace. Pokud jde o základní práva leseb, gayů, bisexuálů, transgender a intersexuálních osob (LGBTI), došlo v několika členských státech k pokroku. Zároveň se však v jiných členských státech vyskytl odpor vůči základnímu právu na nediskriminaci.

STANOVISKO AGENTURY FRA 2.1

Zákonodárce EU by měl i nadále zkoumat všechny možné způsoby, jak přijmout směrnici o rovném zacházení bez dalšího prodlení, s ohledem na přetrvávající důkazy o diskriminaci na základě náboženského vyznání nebo přesvědčení, zdravotního postižení, věku a sexuální orientace v oblastech, jako je vzdělávání, sociální ochrana a přístup ke zboží a službám, včetně bydlení. Tím by se zajistilo, aby právní předpisy EU poskytovaly v těchto klíčových oblastech života komplexní ochranu před diskriminací.

Článek 19 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU) stanoví základ pro právní předpisy EU k boji proti diskriminaci na základě pohlaví, rasy nebo etnického původu, náboženského vyznání nebo přesvědčení, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace. Rada Evropské unie dosud přijala právní předpisy na ochranu proti diskriminaci na základě pohlaví, rasy nebo etnického původu v klíčových oblastech života týkajících se zaměstnání a povolání, vzdělávání, sociální ochrany a přístupu ke zboží a službám, včetně bydlení. Naproti tomu právní předpisy EU poskytují ochranu proti diskriminaci na základě náboženského vyznání nebo přesvědčení, zdravotního postižení, věku a sexuální orientace pouze v oblasti zaměstnání. V důsledku toho je podle práva EU poskytována některým chráněným charakteristikám uvedeným v článku 19 SFEU (pohlaví, rasa nebo etnický původ) větší ochrana než jiným (náboženské vyznání nebo přesvědčení, věk, zdravotní postižení a sexuální orientace).

V roce 2008 Evropská komise předložila návrh směrnice o rovném zacházení (COM(2008) 426). Ta by tento nedostatek odstranila rozšířením ochrany proti diskriminaci na základě náboženského vyznání nebo přesvědčení, věku, zdravotního postižení a sexuální orientace na oblasti vzdělávání, sociální ochrany a přístupu ke zboží a službám.

V roce 2019 došlo k novým pokusům o překonání patové situace při jednání v Radě ohledně tohoto významného právního nástroje. Evropská komise navrhla přejít od jednomyslného rozhodování k rozhodování kvalifikovanou většinou na základě obecného *překlenovacího* ustanovení čl. 48 odst. 7 Smlouvy o Evropské unii (SEU). Finské předsednictví Rady uspořádalo politickou rozpravu ministrů s cílem prozkoumat možnosti dosažení pokroku. Z diskuse vyplynulo, že mnoho členských států EU dává přednost přijetí směrnice, jelikož by to umožnilo odstranit nedostatky v právních předpisech EU a zajistit právo každého na rovné zacházení. Do konce roku však Rada stále nedosáhla potřebné shody.

Diskriminace a nerovnosti založené na různých důvodech zůstávají v každodenním životě v celé EU realitou. Zjištění průzkumů agentury FRA, zvláštěního průzkumu Eurobarometru zaměřeného na diskriminaci v Evropské unii a vnitrostátních studií založených na testování diskriminace, které byly zveřejněny v roce 2019, tento poznatek potvrzují. Z průzkumů agentury FRA rovněž soustavně vyplývá, že lidé, kteří se setkají s diskriminací, ji zřídka nahlásí orgánům. Je tomu tak i přesto, že všechny členské státy EU mají orgány pro rovné zacházení, jak to vyžaduje směrnice o rasové rovnosti (2000/43/ES) a několik směrnic o genderové rovnosti.

Jedním z hlavních úkolů těchto orgánů pro rovné zacházení je poskytovat nezávislou pomoc obětem diskriminace při vyřizování jejich stížností. Na otázku, proč nenahlásily diskriminaci, oběti nejčastěji odpovídají, že se domnívají, že by se tím nic nezměnilo. Svědčí to o existenci výzev, pokud jde o účinnost, nezávislost a přiměřenost lidských, finančních a technických zdrojů orgánů pro rovné zacházení. To se odráží také ve zprávách o jednotlivých zemích zveřejněných v roce 2019 Evropskou komisí proti rasismu a nesnášenlivosti Rady Evropy v rámci jejího pátého monitorovacího cyklu.

Údaje o rovnosti jsou nezbytné k informované tvorbě politik proti diskriminaci založených na důkazech, monitorování příslušného vývoje a posouzení provádění antidiskriminačních právních předpisů. Nicméně jak podotýká skupina EU na vysoké úrovni pro otázky rovnosti, nediskriminace a rozmanitosti, členské státy EU dosud nemají koordinovaný přístup ke shromažďování a používání údajů o rovnosti.

Skupina na vysoké úrovni pro otázky rovnosti, nediskriminace a rozmanitosti uvádí další výzvy, kterým čelí všechny členské státy. Patří mezi ně nerovnováha v oblastech důvodů diskriminace a oblastí života, u nichž se údaje shromažďují, jakož i nedostatečné projednávání s příslušnými zúčastněnými stranami při navrhování a provádění shromažďování údajů. Dokument *Guidelines on improving the collection and use of equality data* (Pokyny pro zlepšení shromažďování a používání údajů o rovnosti), které skupina na vysoké úrovni pro otázky rovnosti, nediskriminace a rozmanitosti přijala v roce 2018, poskytuje konkrétní pokyny k řešení těchto výzev na vnitrostátní úrovni.

V roce 2019 zveřejnila podskupina pro údaje o rovnosti působící v rámci skupiny na vysoké úrovni pro otázky rovnosti, nediskriminace a rozmanitosti pod vedením agentury FRA dva další nástroje. Přehled postupů týkajících se údajů o rovnosti poskytuje inspiraci pro provádění pokynů v praxi. Nástroj pro diagnostické mapování lze použít k identifikaci chybějících údajů a jako základ pro rozvoj centra pro údaje o rovnosti. Některé členské státy EU již používají pokyny i doplňkové nástroje jako základ pro zlepšení. Ačkoli jsou pokyny určeny členskými státy, mohou je orgány a instituce EU rovněž analogicky použít s cílem posílit monitorování rozmanitosti.

V tomto roce se také častěji využívalo testování diskriminace pro získání objektivních důkazů o diskriminaci. To užitečně doplňuje další zdroje, jako jsou průzkumy o zkušenostech s diskriminací. Navíc řada členských států EU věnovala větší pozornost diskriminaci, která je výsledkem kombinace nebo prolínání více než jednoho důvodu – vícenásobné diskriminaci a diskriminaci z důvodu příslušnosti ke dvěma či více skupinám.

STANOVISKO AGENTURY FRA 2.2

Členské státy EU by měly zajistit, aby orgány pro rovné zacházení mohly účinně plnit úkoly, které jim byly svěřeny v rámci antidiskriminačních právních předpisů EU. To zahrnuje zajištění toho, aby orgány pro rovné zacházení byly nezávislé a byly jim přidělovány dostatečné zdroje. Členské státy by přitom měly náležitě zohlednit doporučení Evropské komise o normách pro orgány pro rovné zacházení a revidované všeobecné politické doporučení komise ECRI č. 2.

STANOVISKO AGENTURY FRA 2.3

Členské státy EU by měly zintenzivnit úsilí o koordinovaný přístup ke shromažďování údajů o rovnosti s cílem používat údaje o rovnosti jako základ pro politiky založené na důkazech v oblasti rovnosti a nediskriminace. Měly by se spoléhat na komplexní soubor nástrojů pro shromažďování údajů, včetně průzkumů a testování diskriminace, a vyvinout strategie pro odpovídající vystižení situací, ve kterých se různé důvody diskriminace prolínají nebo kombinují. Členské státy by přitom měly věnovat náležitou pozornost dokumentu *Guidelines on improving the collection and use of equality data* (Pokyny pro zlepšení shromažďování a používání údajů o rovnosti), který přijala skupina EU na vysoké úrovni pro otázky nediskriminace, rovnosti a rozmanitosti. Mohly by také využít nástroj pro mapování a přehled postupů, které tento dokument doplňují. Orgány a instituce EU by měly zvážit použití těchto pokynů v rámci svých vlastních struktur.

STANOVISKO AGENTURY FRA 2.4

Členské státy EU jsou vybízeny, aby nadále přijímaly a prováděly specifická opatření k zajištění toho, aby lesby, gayové, bisexuálové, transgender a intersexuální osoby (LGBTI) mohly plně požívat svých základních práv podle práva EU nebo vnitrostátního práva. Členské státy by měly přijmout opatření s cílem řešit škodlivé dopady homofobních a transfobních prohlášení ze strany veřejných orgánů nebo úředníků. Členské státy by měly zohlednit dostupné důkazy o diskriminaci, včetně údajů z druhého průzkumu agentury FRA týkajícího se osob LGBTI s cílem identifikovat a přiměřeně vyřešit nedostatky v ochraně. Měla by být přijata zejména opatření k zajištění bezpečnosti mladých osob LGBTI ve škole.

V únoru 2019 vyzval Evropský parlament Evropskou komisi, aby v nadcházejících letech přijala nový strategický dokument na podporu rovnosti osob LGBTI. Tento dokument navazuje na *seznam opatření Komise za účelem prosazování rovnosti osob LGBTI* na období 2016–2019. Evropská komise do svého pracovního programu na rok 2020 zahrnuje zvláštní strategii s cílem zajistit rovnost osob LGBTI v celé EU.

V roce 2019 došlo k pokroku v oblasti základních práv osob LGBTI v několika členských státech. Zejména páry stejného pohlaví získaly více práv a došlo k rozšíření antidiskriminačních zákonů tak, aby se výslovně vztahovaly na genderovou identitu nebo pohlavní znaky.

V některých členských státech však parlamenty zamítly návrhy zákonů zaměřených na právní uznávání párů stejného pohlaví. V jiných členských státech došlo ke zhoršení situace v oblasti práva na nediskriminaci nebo svobodu shromažďování, pokud jde o rovnost osob LGBTI.

V roce 2019 provedla agentura FRA svůj druhý průzkum týkající se osob LGBTI. Z výsledků vyplývá, že osoby LGBTI se i nadále setkávají s diskriminací v mnoha oblastech života. Dne 18. prosince Evropský parlament přijal usnesení o veřejné diskriminaci osob LGBTI a nenávistných projevech vůči nim. Usnesení shrnuje současný znepokojivý vývoj zaznamenaný v celé EU. Poukazuje mimo jiné na „útoky na komunitní centra LGBTI v několika členských státech, homofobní prohlášení a nenávistné projevy na adresu osob LGBTI, zejména v souvislosti s volbami, a právní nástroje, které lze použít k omezení sdělovacích prostředků, vzdělávání a přístupu k jiným formám obsahu způsobem, který nepřiměřeně omezuje svobodu projevu v souvislosti s problematikou LGBTI“.

3

RASISMUS, XENOFOBIE A SOUVISEJÍCÍ NESNÁŠENLIVOST

Devatenáct let po přijetí směrnice o rasové rovnosti a jedenáct let po přijetí rámcového rozhodnutí o rasismu a xenofobii několik členských států dosud řádně neprovedlo a neuplatnilo příslušné právní předpisy EU. Evropský soud pro lidská práva a vnitrostátní soudy stanovily normy týkající se omezení svobody projevu a podněcování k nenávisti a nenávistným projevům. Na úrovni EU došlo v roce 2019 k určitému politickému vývoji v oblasti antisemitismu, otázky rasismu a xenofobie se však řešily jen málo. Některé členské státy přijaly politiky s cílem lépe řešit rasismus a povzbudit občany, aby ohlašovali trestné činy z nenávisti, avšak posouzení jejich dopadu bylo i nadále obtížné. Podle průzkumů a výzkumů veřejného mínění příslušníci menšin a migranti stále čelili obtěžování, násilí a etnické a rasové diskriminaci v různých oblastech života v EU. Podle výzkumu bylo v řadě členských států diskriminační etnické profilování v roce 2019 nadále přetrvávajícím problémem.

Článek 1 rámcového rozhodnutí o boji proti rasismu a xenofobii (2008/913/SVV) popisuje opatření, která členské státy musí přijmout, aby potrestaly úmyslné rasistické a xenofobní jednání. Článek 4 rovněž požaduje, aby soudy považovaly pohnutky založené na předsudcích za přitěžující okolnost nebo aby k těmto pohnutkám přihlížely při stanovení trestu pro pachatele. 63. bod odůvodnění směrnice o právech obětí (2012/29/EU) uvádí, že za účelem podpory a usnadnění ohlašování trestných činů by měli být vyškoleni odborníci a měla by být přijata opatření, jež umožní ohlašování třetími stranami. S prováděním právních předpisů EU je spojeno zajištění toho, aby oběti a svědci mohli ohlašovat trestné činy z nenávisti a aby policie při nahlášení trestných činů z nenávisti identifikovala oběti a zaznamenala rasistické pohnutky.

Jak vyplývá ze zpráv mezinárodních monitorovacích orgánů a organizací občanské společnosti, do roku 2019 existovalo několik členských států, které neprovedly úplně a správně ustanovení rámcového rozhodnutí. Evropský soud pro lidská práva a vnitrostátní soudy stanovily omezení svobody projevu využívané k ospravedlnění projevů nepřátelství a podněcování k nenávisti. Některé členské státy přijaly pokyny pro pracovníky trestního soudnictví týkající se vyšetřování a stíhání trestných činů z nenávisti. Řada z nich se zabývala nedostatečným ohlašováním prostřednictvím ohlašování třetími stranami a zapojení komunity. Z výzkumů agentury FRA a dalších studií soustavně vyplývá, že trestné činy z nenávisti nadále zůstávají do značné míry neohlášené a neevidované a vnitrostátní shromažďování údajů o zločinech z nenávisti je nedostatečné.

STANOVISKO AGENTURY FRA 3.1

Členské státy EU by měly úplně a správně provádět a uplatňovat ustanovení rámcového rozhodnutí o boji proti rasismu a xenofobii. Kromě toho by měly přijmout nezbytná opatření s cílem kriminalizovat trestné činy páchané na základě předsudků (trestné činy z nenávisti), přičemž rasistické a xenofobní pohnutky by se měly považovat za přitěžující okolnost.

Členské státy EU by měly zavést opatření, která podporují ohlašování trestných činů z nenávisti a usnadňují odkázání oběti na podpůrné služby. Kromě toho by měly zajistit, aby byl každý údajný trestný čin z nenávisti účinně zaznamenán, vyšetřen, stíhán a souzen. V této souvislosti je nutné postupovat v souladu s příslušným vnitrostátním, unijním, evropským a mezinárodním právem v oblasti lidských práv.

Členské státy EU by měly dále usilovat o systematické zaznamenávání údajů o trestných činech z nenávisti, shromažďovat je a každoročně je zveřejňovat. Údaje by měly být rozčleněny přinejmenším na základě pohnutek založených na předsudcích, typu trestného činu a pohlaví a věku oběti nebo obětí a pachatele nebo pachatelů, aby členské státy EU mohly v reakci na tento jev přijímat účinná právní a politická opatření založená na důkazech. Veškeré údaje by měly být shromažďovány v souladu s vnitrostátními právními rámci a právními předpisy EU o ochraně údajů.

STANOVISKO AGENTURY FRA 3.2

Členské státy EU by měly výrazně zlepšit účinnost svých opatření a institucionálních mechanismů pro prosazování unijních a vnitrostátních antidiskriminačních právních předpisů. Členské státy by měly především zajistit, aby sankce byly dostatečně účinné, přiměřené a odrazující. Tímto krokem lze snížit překážky, kterým národnostní menšiny a přistěhovalci čelí, když se snaží získat přístup ke vzdělání, zaměstnání a službám, včetně bydlení.

V zájmu boje proti případným předsudkům vůči příslušníkům národnostních menšin a zajištění rovného přístupu na trh práce a účasti na něm by opatření mohla zahrnovat různé prvky. Patří mezi ně zavedení politik přijímání do zaměstnání bez uvádění jmen uchazečů, monitorování diskriminačních praktik, zvyšování povědomí o nevědomých předsudcích a související vzdělávání, podpora zaměstnavatelů a sociálních partnerů v boji proti diskriminaci a překážkám v účasti na trhu práce a poskytování antidiskriminačního vzdělávání zaměstnavatelům v soukromých společnostech a veřejných službách.

STANOVISKO AGENTURY FRA 3.3

Členské státy EU by měly vypracovat konkrétní, praktické pokyny připravené k použití s cílem zajistit, aby policisté při výkonu svých povinností neuplatňovali diskriminační etnické profilování. Tyto pokyny by měly být vydávány donucovacími orgány a zahrnuty do standardních operačních postupů policie a také do kodexů chování určených pro policisty. Členské státy by o těchto pokynech měly systematicky informovat pracovníky donucovacích orgánů v přední linii.

Článek 21 Listiny základních práv zakazuje jakoukoli diskriminaci založenou na etnickém původu nebo rase. Obdobně článek 3 směrnice o rasové rovnosti (2000/43/ES) zakazuje jakoukoli diskriminaci na základě rasy nebo etnického původu v přístupu ke vzdělání, zaměstnání, službám, včetně ubytování, a sociální ochraně, včetně zdravotní péče. Ze zpráv Evropské komise a mezinárodních orgánů pro monitorování lidských práv vyplývá, že členské státy musí vyvinout větší úsilí s cílem správně provádět ustanovení směrnice. Podle zjištění výzkumu agentury FRA a výzkumu dalších subjektů příslušníci národnostních menšin včetně migrantů nadále čelí diskriminaci v celé EU ve všech oblastech života, nejčastěji při hledání zaměstnání a bydlení.

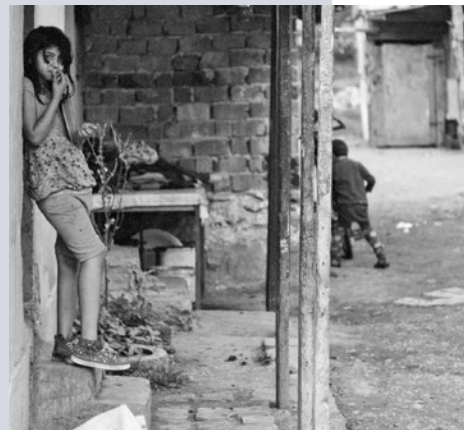

Z výzkumu v řadě členských států vyplývá, že stále dochází k incidentům diskriminačního etnického profilování ze strany policie. Toto profilování může ohrozit důvěru v prosazování práva. Je rovněž v rozporu se zásadami Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace a jinými mezinárodními normami, včetně těch, které jsou zakotveny v Evropské úmluvě o lidských právech a související judikatuře Evropského soudu pro lidská práva, jakož i v Listině základních práv EU a směrnici o rasové rovnosti.

4

ROVNOST A ZAČLEŇOVÁNÍ ROMŮ

V roce 2019 uplynulo deset let od doby, kdy Rada Evropské unie přijala závěry o začleňování Romů, vypracované na prvním zasedání platformy EU pro začleňování Romů. Dokument obsahuje deset společných základních zásad týkajících se začleňování Romů. Zásada č. 4 vyzývá k tomu, aby všechny politiky zaměřené na začleňování Romů „[usilovaly o] zařazení Romů do většinové společnosti (do většinových vzdělávacích institucí, většinových povolání a většinového bydlení)“ a překonaly „částečně nebo úplně segregované vzdělávání nebo bydlení“, pokud se ještě vyskytuje. Zdá se však, že deset let úsilí na unijní, mezinárodní, vnitrostátní a místní úrovni vedlo jen k malé reálné změně, jak dokládají průzkumy a zprávy agentury FRA a *Zpráva Evropské komise o provádění vnitrostátních strategií integrace Romů z roku 2019*. Mnoho Romů nadále žije v segregovaném prostředí. Čelí nepřátelství ze strany neromských sousedů a nedůvěřují místní a vnitrostátní politice, která nepřijala účinné kroky k řešení protiromských nálad.

Dokument Evropské komise s názvem *Guidance for Member States on the use of European Structural and Investment Funds in tackling educational and spatial segregation* (Pokyny pro členské státy týkající se využívání evropských strukturálních a investičních fondů k řešení segregace ve vzdělávání a územní segregace) vyžaduje, aby se ve všech činnostech souvisejících s bydlením a vzděláváním jako první možnost zvažovala zásada odstranění segregace. Poznámka výslovně podotýká, že by se mělo zabránit výstavbě nových vzdělávacích zařízení v územně segregovaných čtvrtích.

Od posledního průzkumu agentury FRA v roce 2016 bylo zjištěno jen málo důkazů o pokroku při řešení segregace ve vzdělávání. Romští studenti jsou i nadále umisťováni do samostatných tříd nebo škol, v některých případech segregovaných zvláštních škol, a to navzdory tomu, že existují soubory nástrojů, pokynů a příruček, jež se týkají odstranění segregace ve vzdělávání, které vytvořili odborníci a organizace občanské společnosti.

STANOVISKO AGENTURY FRA 4.1

Členské státy EU by měly zvýšit úsilí o odstranění segregace ve školách, jak to vyžaduje směrnice o rasové rovnosti, s cílem zabránit diskriminaci na základě rasy nebo etnického původu a bojovat proti nesnášenlivosti vůči Romům, přičemž by mohly zvážit použití různých metod. Mohly by například přezkoumat spádové oblasti škol a zajistit dopravu romských žáků s cílem zabránit jejich koncentraci v určitých školách a zároveň poskytovat nezbytnou podporu romským studentům s cílem zlepšit jejich studijní výsledky a podpořit jejich integraci do běžných tříd.

STANOVISKO AGENTURY FRA 4.2

Členské státy EU by měly ve svých vnitrostátních strategiích integrace Romů nebo integrovaných souborech politických opatření posílit složky bydlení s cílem zajistit, aby všichni Romové žili v nesegregovaném bydlení přiměřené úrovně. V tomto ohledu by členské státy mohly zvážit přizpůsobení svých národních programů reforem v evropském semestru tak, aby zahrnovaly opatření na řešení závažné deprivace Romů v oblasti bydlení. Členské státy EU by navíc měly zajistit, aby účinně využívaly evropské strukturální a investiční fondy s cílem řešit segregaci v oblasti bydlení a zlepšovat přístup k bydlení přiměřené úrovně.

STANOVISKO AGENTURY FRA 4.3

Členské státy EU by měly zlepšit své metody a nástroje shromažďování údajů používané ke sledování pokroku při začleňování Romů, aby byly schopné shromažďovat údaje o rovnosti v klíčových tematických oblastech, na něž se vztahuje doporučení Rady o účinných opatřeních v oblasti integrace Romů v členských státech z roku 2013. Údaje by měly umožňovat účinné sledování úsilí o odstranění segregace na vnitrostátní a místní úrovni v plném souladu s předpisy o ochraně osobních údajů.

Článek 34 listiny výslovně uznává a respektuje právo na sociální pomoc a pomoc v oblasti bydlení, jejichž cílem je zajistit, v souladu s pravidly stanovenými právem Unie a vnitrostátními právními předpisy, důstojnou existenci pro všechny, kdo nemají dostatečné prostředky, a to za účelem boje proti sociálnímu vyloučení a chudobě. Kromě toho mezinárodní nástroje v oblasti lidských práv, jako je Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech a revidovaná Evropská sociální charta, vyžadují, aby státy zajistily bydlení přiměřené úrovně pro všechny.

Přesto mnoho Romů nadále žije v segregovaném prostředí, často v otřesných podmínkách. Pokud Romové žijí v domech nebo chatrčích bez stavebního povolení, některé místní vlády je i nadále vystěhovávají, aniž by dodržovaly záruky podle mezinárodních právních předpisů v oblasti lidských práv, a nechávají je bez domova.

Segregace založená na etnickém původu porušuje článek 21 Listiny základních práv EU o zákazu diskriminace, jakož i článek 3 o rovných příležitostech a článek 19 o bydlení evropského pilíře sociálních práv.

Opatření zaměřená na segregaci by měla vycházet z údajů rozčleněných podle etnického původu. Ve většině členských států EU v současnosti tyto údaje chybí. Některé členské státy se zdráhají shromažďovat údaje rozčleněné podle etnického původu nebo uznat, že je zapotřebí tyto údaje shromažďovat. Tyto údaje budou nezbytné pro monitorování navrhovaných základních podmínek platných pro EFRR, ESF+ a Fond soudržnosti. Jedno z kritérií pro splnění základní podmínky 4, „sociálnější Evropa díky provádění evropského pilíře sociálních práv“, vyžaduje, aby součástí vnitrostátních strategií integrace Romů byla opatření pro prevenci a odstranění segregace.

5

AZYL, VÍZA, MIGRACE, HRANICE A INTEGRACE

Dodržování základních práv na hranicích bylo nadále jednou z hlavních výzev v oblasti lidských práv v EU. Došlo k úmrtím na moři, ohrožení humanitárních záchranných plavidel a obviněním z násilí a neformálního nuceného navracení. V několika členských státech žadatelé o azyl nadále čelili přeplněným azylovým zařízením a bezdomovectví. První pětiletý cyklus schengenských hodnocení zjistil nedostatky v základních právech u návratových politik, v oblasti správy hranic jich bylo méně. EU přijala právní předpisy, které stanoví právní základ pro zajištění interoperability jejích rozsáhlých informačních systémů. Nástroje, které regulují tyto systémy, poskytují záruky, ale jejich účinnost závisí na tom, jak jsou uplatněny. Dále došlo k nárůstu zajišťování přistěhovalců z řad nezletilých osob. Nezletilé osoby bez doprovodu, které dosáhly věku 18 let, nadále čelily mezerám v právech a službách, což ohrožuje jejich sociální začleňování.

Dodržování základních práv na hranicích zůstává jednou z hlavních výzev v EU. V roce 2019 přetrvávala obvinění z násilí a neformálního nuceného navracení. Kromě toho docházelo k úmrtím osob na moři a humanitární záchranná plavidla čelila hrozbám. Zpoždění při vylodění ohrožovalo bezpečnost a fyzickou integritu migrantů a uprchlíků zachráněných na moři. Posílené pravomoci EU na hranicích přináší větší odpovědnost v souvislosti se základními právy. Zákodárce EU vybavil agenturu Frontex různými interními nástroji na ochranu základních práv.

STANOVISKO AGENTURY FRA 5.1

Členské státy EU by měly posílit svá preventivní opatření proti zneužívání ze strany policejních orgánů. Také by měly účinně vyšetřovat všechna důvěryhodná obvinění z *navracení* a násilí ze strany policejních orgánů na hranicích, zejména ta, která předkládají statutární vnitrostátní subjekty v oblasti lidských práv. Měly by spolupracovat s příslušnými mezinárodními organizacemi a třetími zeměmi s cílem zajistit bezpečné, rychlé a předvídatelné vylodění migrantů a uprchlíků zachráněných na moři způsobem, který je v souladu se zásadou *nenavracení*. Evropská agentura pro pohraniční a pobřežní stráž by měla zajistit účinné provádění všech ustanovení o základních právech obsažených v jejím novém nařízení.

STANOVISKO AGENTURY FRA 5.2 →

S cílem podpořit právo dítěte na ochranu a péči podle mezinárodního práva a práva Unie by EU a její členské státy měly vyvinout důvěryhodné a účinné systémy, díky kterým by se zajišťování nezletilých osob pro účely azylu nebo navrácení stalo zbytečným. To platí bez ohledu na to, zda jsou nezletilé osoby v EU bez doprovodu nebo se svými rodinami.

STANOVISKO AGENTURY FRA 5.3 →

V rámci schengenského hodnocení by se Evropská komise měla více zaměřit na záruky základních práv obsažené v Schengenském hraničním kodexu, včetně dodržování zásady *nenavrácení*.

STANOVISKO AGENTURY FRA 5.4 →

Při provozování rozsáhlých informačních systémů a při posuzování jejich dopadu na základní práva by Evropská komise měla plně využívat odborné znalosti specializovaných orgánů a agentur v oblasti lidských práv na vnitrostátní úrovni i na úrovni EU.

EU a její členské státy by měly do všech technických specifikací pro provoz rozsáhlých informačních systémů a jejich interoperabilitu začlenit důrazná ustanovení o základních právech, zejména pokud jde o požadavky na ochranu údajů a nediskriminaci. Cílem tohoto opatření je zajistit, aby odvětví, které takové systémy poskytuje, věnovalo náležitou pozornost potřebě dodržovat příslušná mezinárodní právní ustanovení a právní ustanovení EU. Mezi možná opatření by mohl patřit závazný požadavek týkající se zapojení odborníků na ochranu údajů a odborníků na lidská práva do týmů, které pracují na vývoji technologie, s cílem zajistit záměrné dodržování základních práv.

STANOVISKO AGENTURY FRA 5.5 →

V novém akčním plánu pro integraci a začlenění plánovaném na rok 2020 by Evropská komise měla zdůraznit potřebu pokračovat v podpoře nezletilých osob bez doprovodu při jejich přechodu do dospělosti. Měla by také vybízet členské státy EU, aby plně využívaly možnosti, které nabízí vnitrostátní právo.

Ačkoli právo Unie nezakazuje zajištění nezletilých osob v souvislosti s migrací, z listiny a z judikatury Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) pro něj vyplývají přísné požadavky. Nezletilá osoba, která žádá o azyl nebo se kterou je vedeno řízení o navrácení, může být zbavena osobní svobody pouze v rámci výjimečného krajního opatření. V praxi však v EU zajišťování nezletilých osob v souvislosti s migrací často není výjimečným opatřením.

Schengenský hodnotící a monitorovací mechanismus slouží k ověření uplatňování schengenského *acquis*, což je soubor právních předpisů EU přijatých za účelem kompenzace skutečnosti, že na vnitřních hranicích neprobíhá kontrola. První pětiletý cyklus schengenských hodnocení zjistil nedostatky v ochraně základních práv u návratových politik, v oblasti správy hranic jich bylo méně.

První pětiletý cyklus schengenských hodnocení zjistil mezery v ochraně základních práv u návratových politik, v oblasti správy hranic jich bylo méně. Tyto informační systémy pomáhají řídit migraci a otázky azylu a spravovat hranice a policejní spolupráci a v konečném důsledku slouží k posílení vnitřní bezpečnosti. EU zajistila interoperabilitu svých rozsáhlých informačních systémů a začlenila příslušné záruky základních práv. Systémy však musí tyto záruky uplatnit v praxi. Podle nařízení o interoperabilitě musí Komise posoudit dopad interoperability na základní práva a na právo na nediskriminaci.

Pokud nezletilé osoby bez doprovodu dosáhnou věku 18 let, čelí nedostatkům v právech a službách. To ohrožuje jejich sociální začlenění. Mnoho členských států EU má opatření pro cílenou podporu těchto osob i poté, co dosáhly věku 18 let. V praxi však takovou podporu využívá jen velmi málo nezletilých osob.

6

INFORMAČNÍ SPOLEČNOST, SOUKROMÍ A OCHRANA ÚDAJŮ

Rok 2019 byl prvním úplným rokem, v němž bylo v platnosti obecné nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR). S obnoveným a rozšířeným mandátem vedly dozorové úřady pro ochranu údajů proces prosazování práv v celé EU. Čelily vysoké a stále rostoucí pracovní zátěži. Organizace občanské společnosti specializované v oblasti ochrany údajů se ukázaly být při provádění nařízení GDPR silnými spojenci. Souběžně s tím stále rostoucí využívání nových technologií, jako je umělá inteligence a rozpoznávání obličejů, nadále představovalo výzvu pro základní práva, včetně práv v oblasti soukromí a ochrany údajů. Podobně jako v předchozích letech zneužívání osobních údajů a nových technologií ohrožovalo jak základní práva, tak demokratické procesy. Přetrvávaly výzvy související s nezákonným obsahem na internetu a dezinformacemi, což vedlo vnitrostátní a mezinárodní zúčastněné strany k přehodnocení právních a technických možností, které je umožňují účinně řešit.

Od doby, kdy vstoupilo v platnost obecné nařízení o ochraně osobních údajů, čelí dozorové úřady pro ochranu údajů bezprecedentní pracovní zátěži. Ve většině členských států EU se počet šetření a stížností zdvojnásobil. Kontakty s veřejnými a soukromými subjekty, které zpracovávají osobní údaje, se v některých případech ztrojnásobily. Souběžně s těmito úkoly musely dozorové úřady organizovat činnosti na zvyšování povědomí a vzdělávací činnosti, jejichž cílem bylo vysvětlit jednotlivcům i odborníkům na ochranu osobních údajů požadavky na ochranu údajů.

U řady dozorových úřadů pro ochranu údajů došlo v roce 2019 k navýšení finančních a lidských zdrojů, několik z těchto dozorových úřadů však upozornilo na skutečnost, že toto navýšení stále nestačí ke zvládnutí pracovní zátěže. To by mohlo v konečném důsledku ohrozit plnění jejich mandátů.

STANOVISKO AGENTURY FRA 6.1

Členské státy EU by měly zajistit, aby vnitrostátní dozorové úřady pro ochranu údajů obdržely dostatečné zdroje, které jim umožní účinně vykonávat jejich mandát. Členské státy EU by měly podporovat nezávislé a objektivní přezkumy pracovní zátěže vnitrostátních dozorových úřadů pro ochranu údajů s cílem posoudit, zda jim současné rozpočty a lidské zdroje umožňují vykonávat jejich mandáty a úkoly.

STANOVISKO AGENTURY FRA 6.2

Členské státy EU by měly zajistit přiměřené financování způsobilých organizací občanské společnosti jakožto klíčových zúčastněných stran při uplatňování a prosazování pravidel ochrany údajů. Členské státy EU jsou důrazně vyzývány, aby ve vnitrostátních právních předpisech využívaly zahajovací doložku podle čl. 80 odst. 2 nařízení GDPR, čímž by umožnily způsobilým organizacím občanské společnosti podávat stížnosti týkající se porušení ochrany údajů bez ohledu na pověření od subjektu údajů.

STANOVISKO AGENTURY FRA 6.3

Unijní a vnitrostátní zákonodárci by měli zajistit, aby budoucí a stávající regulační rámce EU a přípravná legislativní práce řešily a podporovaly transparentní a důkladná posouzení dopadů na základní práva, pokud budou použity technologie umělé inteligence. S cílem doplnit toto opatření je nezbytně nutné, aby existoval dohled ze strany nezávislých dozorových orgánů za účelem zajištění odpovědnosti, důvěryhodnosti a spravedlnosti.

Právní a technické odborné znalosti způsobilých organizací občanské společnosti jsou pro uplatňování práv na soukromí a ochranu údajů nezbytné. Právo subjektů údajů pověřit neziskový subjekt, organizaci nebo sdružení, aby je zastupovaly, které vyplývá z čl. 80 odst. 1 nařízení GDPR, je vítaným krokem. Nicméně jen málo členských států využilo čl. 80 odst. 2, který jim umožňuje povolit těmto subjektům zahájit soudní řízení bez pověření subjektů údajů.

Od doby, kdy nařízení GDPR vstoupilo v platnost, se pracovní zátěž organizací občanské společnosti týkající se šetření a stížností podobně jako u dozorových úřadů výrazně zvýšila. Čelí však také dalším výzvám, protože jejich zdroje jsou omezené. Kromě toho je vzhledem k technické složitosti obtížné získat důkazy o možném porušení základních práv.

Probíhá soutěž v inovacích a vývoji nástrojů umělé inteligence a EU se snaží tento proces vést. Řada členských států EU, které využívají umělou inteligenci v bezpečnostním a socioekonomickém odvětví, čelila při zajišťování transparentnosti této technologie velkým výzvám. Navzdory pokračujícímu úsilí o zvyšování povědomí o etickém využívání umělé inteligence si Evropané stále neuvědomují důsledky pro základní práva, jako je právo na soukromí nebo nediskriminaci, a to, jak přesně se technologie umělé inteligence používá. Je například obtížné dokázat, že došlo k diskriminaci, pokud automatizované rozhodování používá složité algoritmy. Profilování prostřednictvím automatizovaného zpracování údajů může navíc vést k sociálnímu vyloučení, které členské státy považují za hlavní riziko pro společnost. Několik soudních řízení již formuje a podporuje změny v tvorbě politiky a legislativních procesech. Neexistuje dobře zavedený způsob, jak chránit základní práva a monitorovat dodržování předpisů před tím, než dojde k jejich skutečnému porušení.

Pět let poté, co Soudní dvůr Evropské unie zrušil směrnici o uchovávání údajů (2006/24/ES), došlo na úrovni EU a členských států jen k malému pokroku ve věci přizpůsobení stávajících pravidel požadavkům stanoveným v judikatuře Soudního dvora Evropské unie. Větší část úsilí členských států se zaměřuje na požadavky, které musí donucovací orgány splňovat, aby měly zákonný přístup k údajům, které uchovávají poskytovatelé služeb. Většina členských států však až na několik výjimek zachovala obecný systém uchovávání údajů, který se vztahuje na všechny účastníky a registrované uživatele a týká se všech prostředků elektronické komunikace a veškerých provozních údajů a nestanoví žádné rozlišení, omezení nebo výjimky činěné v závislosti na daném cíli. Vnitrostátní soudy žádají o další vysvětlení ze strany Soudního dvora Evropské unie, pokud jde o kritéria, která stanovil v předchozích věcech, a v této záležitosti se dosud projednává řada rozhodnutí o předběžné otázce.

STANOVISKO AGENTURY FRA 6.4

Členské státy EU by měly přezkoumat vnitrostátní předpisy o uchovávání údajů ze strany poskytovatelů služeb s cílem uvést je do souladu s požadavky judikatury Soudního dvora Evropské unie.

7

PRÁVA DÍTĚTE

Třicet let po přijetí Úmluvy OSN o právech dítěte přinesl rok 2019 nový vývoj politiky na úrovni EU. Nová Evropská komise se zavázala přijmout novou komplexní strategii v oblasti práv dítěte. Mezi její priority patří zavedení záruky EU pro děti. Její důležitost spočívá v tom, že i přes mírné zlepšení je téměř jedno ze čtyř dětí v Evropě nadále ohroženo chudobou nebo sociálním vyloučením. Toto riziko je nejvyšší u dětí z rodin migrantů nebo u dětí, jejichž rodiče mají nižší vzdělání. Do června 2019 musely členské státy začlenit do vnitrostátního práva směrnici o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení. Několik členských států však v průběhu roku stále provádělo změny svých vnitrostátních právních předpisů. Evropská komise zahájila řízení o nesplnění povinnosti proti sedmi členským státům, které nezaslaly oznámení. Lhůta pro začlenění směrnice o audiovizuálních mediálních službách do vnitrostátního práva, jejímž cílem je posílit bezpečnost na internetu, vyprší v roce 2020. V tomto ohledu bylo dosaženo jen malého pokroku. Kromě toho, ačkoli byl zaznamenán nárůst případů pohlavního zneužívání dětí na internetu, Evropská komise musela zahájit řízení o nesplnění povinnosti proti 23 členským státům, které neprovedly směrnici o boji proti pohlavnímu zneužívání dětí.

Chudobou nebo sociálním vyloučením je v EU nadále ohroženo téměř každé čtvrté dítě. To vyvolává obavy na základě článku 24 Listiny základních práv EU, který stanoví, že „děti mají právo na ochranu a péči nezbytnou pro jejich blaho“, a evropského pilíře sociálních práv, který stanoví právo dětí na ochranu před chudobou. V roce 2019 Evropský parlament a Evropská komise vyjádřily silný politický závazek bojovat proti dětské chudobě a zřídit záruku EU pro děti. Tento silný politický závazek všech orgánů EU, včetně Rady Evropské unie a členských států, musí s cílem zajistit vznik této záruky pokračovat.

Očekává se, že záruka EU pro děti zajistí, aby každé dítě žijící v chudobě, zejména v případě dětí, které jsou ve zranitelné situaci, mělo přístup k přiměřené stravě, důstojnému bydlení a bezplatné zdravotní péči, vzdělávání a předškolnímu vzdělávání a péči. To by přispělo k tomu, aby EU a členské státy dostaly svým právním závazkům v oblasti práv dítěte. Pomohlo by to také realizovat hlavní politický závazek Agendy pro udržitelný rozvoj 2030, že nikdo nesmí být opomenut.

Evropský parlament poukázal na důležitost přiměřeného financování na úrovni EU i na vnitrostátní úrovni pro podporu budoucí záruky pro děti. Navrhl, aby členské státy přidělily na podporu záruky pro děti nejméně 5,9 miliardy EUR z Evropského sociálního fondu plus na programové období 2021–2027.

STANOVISKO AGENTURY FRA 7.1

Zákonodárce EU by měl zajistit, aby budoucí záruka EU pro děti měla zajištěny přiměřené zdroje z fondů EU a stala se zvláštní investiční prioritou na programové období 2021–2027. Orgány EU by měly zvážit přijetí doporučení pro evropskou záruku pro děti s cílem poskytnout nezbytné pokyny pro její účinné provádění. To by mělo zahrnovat plán a konkrétní politická opatření s odkazem na právní a politické závazky. Evropský semestr by měl přezkoumat pravidelné zprávy o pokroku v souvislosti s tímto doporučením a v rámci příslušných doporučení pro jednotlivé země poskytnout související informace, zejména proto, že na podporu provádění budou použity prostředky EU.

STANOVISKO AGENTURY FRA 7.2 →

Členské státy EU by měly provést směrnici o procesních zárukách s cílem zajistit účinné uplatňování procesních záruk pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení. Měly by usnadnit její provádění tím, že budou pomáhat právníkům zapojeným do trestního řízení prostřednictvím odborného vedení a vzdělávání. Evropská komise by mohla poskytnout větší podporu členským státům EU, a to například prostřednictvím poskytování dalších legislativních pokynů a usnadňováním výměny praktických zkušeností mezi členskými státy. Členské státy EU a Evropská komise by měly posoudit a zvážit osobní zkušenosti dětí týkající se toho, jak účinně jsou tyto procesní záruky zavedeny, a vyhlídky na jejich uplatňování.

STANOVISKO AGENTURY FRA 7.3 →

Členské státy EU by ve spolupráci s poskytovateli služeb a příslušnými subjekty občanské společnosti měly určit a vyvinout vhodná opatření s cílem poskytovat jasné informace o uplatňování nařízení GDPR dětem za účelem vyvážení povinnosti chránit děti s potřebou poskytovat dětem přístup k internetu. S cílem zajistit ochranu dětí by Evropská komise měla připravit cestu dohodě mezi členskými státy a poskytovateli služeb o standardních nástrojích pro ověřování věku.

STANOVISKO AGENTURY FRA 7.4 →

Členské státy EU by měly zahájit proces provádění směrnice o audiovizuálních mediálních službách nebo v něm pokračovat. Měly by tak učinit v úzké spolupráci s poskytovateli služeb a příslušnými subjekty občanské společnosti. Měly by také věnovat zvláštní pozornost řešení pohlavního zneužívání dětí na internetu, zejména sdílení dětské pornografie, jak vyžaduje článek 28b směrnice.

Členské státy EU by měly vynaložit veškeré úsilí na správné provádění směrnice o boji proti pohlavnímu zneužívání dětí a zajistit právní předpisy a přiměřená politická opatření. Jejich cílem by mělo být úspěšné předcházení trestným činům pohlavního zneužívání, ochrana obětí způsobem, který bude odpovídat jejich věku, a stíhání pachatelů za spáchání jakékoli formy pohlavního zneužívání prostřednictvím internetu.

Členské státy EU měly povinnost začlenit směrnici o procesních zárukách (2016/800/EU) do vnitrostátního práva do 11. června 2019. Směrnice zajišťuje procesní záruky pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení. Zahrnuje právo na obhajobu a presumpci nevinu podle článku 48 Listiny základních práv EU, a to, aby prvořadým hlediskem bylo zohlednění nejlepšího zájmu dítěte podle článku 24 listiny. V její preambuli je uvedena výzva k zohlednění pokynů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem.

V okamžiku uplynutí lhůty však úplné začlenění oznámilo pouze 13 členských států. Evropská komise zahájila řízení o nesplnění povinnosti proti sedmi členským státům, které nezaslaly oznámení.

Článek 24 Listiny základních práv EU zakotvuje právo dětí na ochranu a na to, aby jim bylo umožněno být vyslechnuty. Tato práva jsou v prostředí internetu často ohrožena.

V nařízení GDPR se uvádí, že u dětí mladších 16 let poskytuje souhlas ke zpracování jejich osobních údajů v souvislosti se službami informační společnosti nabízenými přímo dětem osoba, která vykonává rodičovskou zodpovědnost, nebo jej tato osoba schvaluje. Členské státy však mohou stanovit nižší věk pro souhlas, ne však nižší než 13 let. Členské státy stanovily různé věkové limity v rozmezí od 13 do 16 let. Skupina odborníků z více zúčastněných stran Evropské komise pro uplatňování nařízení GDPR podotkla, že chybí pokyny ohledně věkových limitů pro souhlas a nástrojů pro ověřování věku.

Začleňování revidované směrnice o audiovizuálních mediálních službách (směrnice (EU) 2018/1808) do vnitrostátního práva, které mělo být dokončeno v září 2020, zaznamenalo jen malý pokrok. Směrnice upravuje přístup dětí ke všem audiovizuálním médiím, včetně například platform pro sdílení videonahrávek, jako jsou YouTube nebo Instagram. Rovněž vyžaduje, aby členské státy přijaly vhodná opatření proti dětské pornografii.

Kromě toho byl zaznamenán nárůst pohlavního zneužívání dětí na internetu. V roce 2019 zahájila Evropská komise řízení o nesplnění povinnosti proti 23 členským státům EU, které neprovedly směrnici o boji proti pohlavnímu zneužívání dětí (2011/93/EU).

8

PŘÍSTUP KE SPRAVEDLNOSTI

Orgány EU v roce 2019 usilovaly o zlepšení přístupu obětí k odškodnění a spravedlnosti. Rada Evropské unie vyzvala k nové strategii v oblasti práv obětí. Obojí dokládá, že orgány EU jsou si vědomy toho, že přetrvávají nedostatky v ochraně obětí, a že členské státy usilují o prosazování práv obětí. Rada vyzvala agenturu FRA a další agentury EU, aby v tomto úsilí poskytovaly členským státům podporu. Některé členské státy se v roce 2019 i nadále stavěly proti Istanbulské úmluvě. To vyvolalo zvláště silnou reakci Evropského parlamentu. Ten požádal Soudní dvůr Evropské unie, aby se zabýval různými aspekty náležitého právního základu, který by EU umožnil přistoupit k úmluvě. Kromě toho se nadále objevovaly výzvy v oblasti nezávislosti soudů. V jejich důsledku byla zdůrazněna potřeba účinněji koordinovaného úsilí na podporu dodržování zásady právního státu. Evropská komise vydala plán opatření a navrhla takzvaný „cyklus právního státu“.

Téměř polovina členských států EU v roce 2019 přijala právní předpisy s cílem lépe provádět směrnici o právech obětí (2012/29/EU), nebo v nich v roce 2019 tyto právní předpisy nabyly účinnosti. Nedošlo však k žádnému významnému vývoji ohledně práv obětí na to, aby se mohly účastnit řízení.

Několik členských států odstranilo velkou mezeru v zaručování práv obětí tím, že poprvé poskytují služby podpory obětem všech forem trestných činů. Jiné členské státy přijaly opatření s cílem poskytnout obětem ochranu během řízení a zabránit sekundární viktimizaci.

Rada Evropské unie přijala dne 3. prosince 2019 závěry o právech obětí. Jsou v nich částečně uvedeny důkazy ze zpráv agentury FRA o spravedlnosti pro oběti násilných trestných činů z roku 2019. Závěry uznávají, že jsou zapotřebí opatření ke zlepšení přístupu obětí ke spravedlnosti a k odškodnění. Vyzývají rovněž Evropskou komisi, aby vypracovala strategii EU v oblasti budoucích práv obětí na období 2020–2024.

STANOVISKO AGENTURY FRA 8.1

Členské státy EU se vyzývají, aby pokračovaly ve svém úsilí o účinné uplatňování práv obětí v praxi. Měly by věnovat zvláštní pozornost zavedení opatření s cílem zajistit, aby oběti měly přístup k odškodnění během trestního řízení a aby jako oběti násilného trestného činu obdržely přiměřenou náhradu za škodu, kterou utrpěly v důsledku trestného činu. Členské státy EU by také měly zintenzivnit své úsilí s cílem zajistit, aby oběti měly v příslušných soudních řízeních přiměřenou úlohu.

STANOVISKO AGENTURY FRA 8.2

EU a všechny její členské státy, které tak ještě neučinily, jsou vybízeny k ratifikaci Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (Istanbulské úmluvy). Agentura FRA vybízí členské státy, aby řešily nedostatky ve vnitrostátních právních předpisech týkajících se ochrany žen, které jsou oběťmi násilí.

STANOVISKO AGENTURY FRA 8.3

EU a její členské státy jsou vybízeny k dalšímu zintenzivnění úsilí a spolupráce k udržení a posílení nezávislého soudnictví, základní složky právního státu. Úsilí týkající se nového návrhu „cyklu právního státu“ by mohlo zahrnovat zlepšení pokynů pro členské státy EU s cílem rozpoznávat a řešit případné sporné otázky ohledně právního státu. Dotčené členské státy EU by navíc měly přijmout okamžitá opatření, aby byly plně v souladu s příslušnými rozsudky Soudního dvora Evropské unie a jednaly podle doporučení, jako jsou ta, která vydává Evropská komise ve svém postupu pro posílení právního státu.

V roce 2019 Irsko ratifikovalo Úmluvu Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (Istanbulskou úmluvu), čímž se celkový počet členských států EU, které úmluvu ratifikovaly do konce roku 2019, zvýšil na 21. Několik členských států přijalo opatření k zajištění trestnosti všech činů sexuální povahy s druhou osobou bez jejího souhlasu, jak je stanoveno v článku 36 Istanbulské úmluvy, namísto omezování trestných činů, jako je znásilnění, na situace, jež zahrnují donucení nebo fyzické násilí.

EU se snažila zajistit ratifikaci úmluvy ze strany EU i všech členských států, a to i přes ostrý odpor ze strany některých členských států k této úmluvě, přestože ji podepsaly.

Nezávislé soudnictví je základním pilířem právního státu a přístupu ke spravedlnosti (viz článek 19 Smlouvy o Evropské unii, čl. 67 odst. 4 Smlouvy o fungování Evropské unie a článek 47 Listiny základních práv EU). Došlo k nárůstu problémů v oblasti spravedlnosti v několika členských státech, zejména pokud jde o nezávislost soudnictví. To přimělo Evropskou komisi, aby vydala plán opatření s cílem posílit právní stát. Navrhla „cyklus právního státu“. Zapojí se do něj Evropský parlament i Rada Evropské unie a bude se vztahovat na všechny členské státy EU, se zaměřením zejména na ty země, kde byla zjištěna rizika.

9

VÝVOJ Z HLEDISKA PROVÁDĚNÍ ÚMLUVY O PRÁVECH OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

V roce 2019, kdy uplynulo deset let od přijetí rozhodnutí Rady v listopadu 2009 o uzavření Úmluvy Organizace spojených národů o právech osob se zdravotním postižením Evropským společenstvím, došlo k významnému vývoji v několika oblastech. Tento vývoj bude utvářet druhé desetiletí provádění úmluvy ze strany EU a jejích členských států. Byla jmenována vůbec první evropská komisařka pro rovnost, která má na starosti provádění Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. Byl přijat Evropský akt přístupnosti, který zavedl společné požadavky na přístupnost pro vybrané výrobky a služby. Evropský parlament a Rada Evropské unie dospěly k předběžné dohodě o jazyce týkajícím se zdravotního postižení a přístupnosti, pokud jde o evropské strukturální a investiční fondy. Bylo zahájeno hodnocení strategie pro pomoc osobám se zdravotním postižením 2010–2020. Zjištěné informace přispějí k budoucí strategii EU pro pomoc osobám se zdravotním postižením. Kromě toho členské státy přijaly opatření s cílem zajistit inkluzivní vzdělávání a rovnost v zaměstnávání u osob se zdravotním postižením. Rada členských států rovněž přijala opatření s cílem zajistit přístupnost zastavěného prostředí pro všechny. Změny vnitrostátních volebních zákonů poskytly osobám se zdravotním postižením výrazně více příležitostí účastnit se evropských voleb, ačkoli přístupnost nadále zůstávala problémem.

STANOVISKO AGENTURY FRA 9.1 →

Strategie EU pro pomoc osobám se zdravotním postižením na období po roce 2020 by se měla zabývat všemi doporučeními vyplývajícími ze závěrečných připomínek Výboru OSN pro práva osob se zdravotním postižením přijatých v roce 2015.

Konkrétněji by strategie EU pro pomoc osobám se zdravotním postižením na období po roce 2020 měla zajistit, aby:

- ustanovení Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením byla začleněna do všech příslušných oblastí práva Unie a politik a programů EU, včetně využívání nových technologií,
- osoby se zdravotním postižením, organizace, které je zastupují, a příslušné organizace občanské společnosti byly náležitě zapojeny do provádění a monitorování nové strategie,
- ve všech orgánech, institucích a jiných subjektech EU byla stanovena řádně koordinovaná kontaktní místa pro osoby se zdravotním postižením,
- příslušné údaje shromážděné členskými státy byly rozčleněny způsobem, který umožňuje monitorovat provádění Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

STANOVISKO AGENTURY FRA 9.2 →

EU a její členské státy by měly zajistit, aby práva osob se zdravotním postižením zakotvená v Úmluvě o právech osob se zdravotním postižením a Listině základních práv EU byla plně respektována ve vyplácení prostředků z evropských strukturálních a investičních fondů. Tímto opatřením bude možné v maximální míře využít potenciál fondů EU podporovat nezávislý život. V tomto ohledu by měla EU přijmout nové základní podmínky, kterými se stanoví účinné provádění Listiny základních práv EU a Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, jak je stanoveno v nařízení o společných ustanoveních, které navrhla Evropská komise pro víceletý finanční rámec na období 2021–2027. V zájmu účinného monitorování fondů a jejich výsledků by EU a její členské státy měly přijmout opatření s cílem zařadit do výborů pro monitorování evropských strukturálních a investičních fondů organizace osob se zdravotním postižením a statutární vnitrostátní subjekty pro lidská práva. Přidělení lidských zdrojů a odpovídajících finančních prostředků těmto organizacím a subjektům a vyčlenění zdrojů EU za tímto účelem posílí účinnost navrhovaných základních podmínek.

STANOVISKO AGENTURY FRA 9.3 →

Členské státy EU, které ještě nejsou smluvní stranou Opčního protokolu k Úmluvě o právech osob se zdravotním postižením, by měly zvážit provedení nezbytných kroků k zajištění ratifikace, aby bylo možné dosáhnout úplné a celoevropské ratifikace opčního protokolu. EU by měla též zvážit učinění rychlých opatření k přijetí opčního protokolu.

Evropská strategie pro pomoc osobám se zdravotním postižením 2010–2020 dosáhla většiny svých cílů a většina účastníků hodnocení strategie z roku 2019, které bylo provedeno jménem Komise, se domnívala, že existence této strategie s sebou nese přidanou hodnotu. Zdůraznili také konkrétní výsledky strategie, jako je Evropský akt přístupnosti. To poukazuje na důležitost existence politického dokumentu tohoto typu, jehož cílem je vést činnost na úrovni EU.

V celé řadě oblastí politiky, včetně podpory vnitrostátního úsilí o dosažení nezávislého života, hrají důležitou roli evropské strukturální a investiční fondy. Prozatímní dohoda Evropského parlamentu a Rady o navrhovaných nařízeních na období financování 2021–2027 zahrnuje důležité záruky základních práv, zejména pokud jde o navrhované základní podmínky a silnější úlohu monitorovacích výborů. V rámci účinného monitorování využívání finančních prostředků může hrát důležitou úlohu občanská společnost, včetně organizací osob se zdravotním postižením a vnitrostátních subjektů v oblasti lidských práv.

Šest členských států a EU dosud neratifikovaly Opční protokol k Úmluvě o právech osob se zdravotním postižením. Ten umožňuje jednotlivcům předkládat stížnosti Výboru pro práva osob se zdravotním postižením a výboru zahajovat důvěrná šetření na základě obdržení „hodnověrných informací nasvědčujících tomu, že dochází k systematickému porušování“ úmluvy (článek 6).

Rok 2019 přinesl v oblasti ochrany základních práv pokrok i nezdary. *Zpráva o základních právech 2020 agentury FRA* přináší přehled hlavního vývoje v EU od ledna do prosince roku 2019 a stanoviska agentury FRA k němu. Hovoří se v ní o dosažených úspěších i oblastech, které i nadále vzbuzují obavy, a poskytuje přehled hlavních témat, která utvářejí debatu o lidských právech v celé EU.

Hlavní kapitola zprávy se letos zaměřuje na stávající uplatňování Listiny základních práv EU. Ostatní kapitoly se věnují těmto tématům: rovnost a nediskriminace; rasismus, xenofobie a související nesnášenlivost; integrace Romů; azyl a migrace; informační společnost, soukromí a ochrana údajů; práva dítěte; přístup ke spravedlnosti a vývoj z hlediska provádění Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

PROMOTING AND PROTECTING YOUR FUNDAMENTAL RIGHTS ACROSS THE EU —

Úplné znění *FRA Fundamental Rights Report 2020*
(Zprávy o základních právech 2020 agentury FRA)
naleznete na adrese

<https://fra.europa.eu/en/publication/2020/fundamental-rights-report-2020>

Viz také související publikace agentury FRA:

- FRA (2020), *Zpráva o základních právech 2020 – stanoviska agentury FRA*, Lucemburk, Úřad pro publikace, <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/fundamental-rights-report-2020-fra-opinions> (k dispozici ve všech 24 úředních jazycích EU).
- FRA (2020), *Ten years on: unlocking the Charter's full potential* (Desáté výročí: rozvíjení plného potenciálu listiny), Lucemburk, Úřad pro publikace, <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/frr-focus-ten-years-charter> (k dispozici v angličtině a francouzštině).

Předchozí výroční zprávy agentury FRA o výzvách a úspěších v oblasti základních práv v Evropské unii naleznete na [internetových stránkách agentury FRA](#) (k dispozici v angličtině, francouzštině a němčině).

DALŠÍ INFORMACE

FRA – AGENTURA EVROPSKÉ UNIE PRO ZÁKLADNÍ PRÁVA

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Víenna – Rakousko

Tel. +43 158030-0 – Fax +43 158030-699

fra.europa.eu

 facebook.com/fundamentalrights

 twitter.com/EURightsAgency

 linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

Úřad pro publikace
Evropské unie